

Mirna Sindičić Sabljo

Odjel za francuske i frankofonske studije
Sveučilište u Zadru

Molièreovi portreti u hrvatskim književnopovijesnim i književnokritičkim tekstovima

.....

U radu se analiziraju biografski, književnopovijesni i književnokritički tekstovi o Molièreovu životu i djelovanju objavljeni na hrvatskom jeziku u razdoblju od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Analizira se njihov kritički diskurs te načini na koji su spomenuti autor i njegovi tekstovi u njima prikazani i vrednovani. U korpus analiziranih tekstova uvršteni su radovi Alfreda Oreškovića, Julija Adamovića, Slavka Ježića, Ive Hergešića, Helene Mandić Pahl, Nikole Batušića i Višnje Machiedo. Namjera rada je, na temelju analize odabranih književnopovijesnih i književnokritičkih tekstova, analizirati način na koji je francuski komediograf portretiran unutar hrvatske književne historiografije i kritike, koje su književne i kulturne predodžbe o njemu stvorene te kako su se tijekom vremena modificirale.

Ključne riječi: književna kritika, književna historiografija, kulturne predodžbe, Molière, hrvatska recepcija, biografija

.....

Uvod

Molièreova (1622. – 1673.) je recepcija još za autorova života bila izrazito uspješna u matičnoj, francuskoj kulturi, ali i izvan nje. Već je desetljećima najizvođeniji francuski dramski autor i jedan od najizvođenijih stranih autora u hrvatskim kazalištima. Dramski tekstovi ovoga klasika francuske književnosti na pozornicama su hrvatskih kazališta kontinuirano prisutni još od 18. stoljeća, kada su u Dubrovniku prerađene

i izvedene dvadeset i tri Molièreove komedije.¹ Osim dubrovačkih, i tri se anonimne komedije iz 18. stoljeća sa sjevera Hrvatske (*Vdova*, *Čini barona Tamburlana* i *Mislibolesnik iliti Hipokondrijakuš*) dovode u vezu s Molièreovim predlošcima. Dramski se tekstovi francuskoga klasika kontinuirano prevode i uprizoruju u hrvatskim kazalištima i tijekom 19. stoljeća, a posebice učestalo od prijelaza 19. na 20. stoljeće te u drugoj polovici 20. stoljeća. S velikim su uspjehom izvedeni *Umišljeni bolesnik*, *Smiješne precioze*, *Scapinove spletk*e, *Učene žene*, *George Dandin*, *Tartuffe* i *Škrtac*.

Namjera je ovoga rada analizirati način na koji je francuski komediograf portretiran unutar hrvatske književne historiografije i kritike u opsegom najduljim biografskim, književnopovijesnim i književnokritičkim tekstovima o Molièreovu životu i djelovanju. U obzir su uzeti isključivo tekstovi koji se bave Molièreovim likom i djelom, a ne dubrovačkim preradbama, ili nekim drugim hrvatskim preradbama, objavljeni u formatu knjige u razdoblju od kraja 19. do početka 21. stoljeća.² Korpus analiziranih tekstova čine *Jean-Baptiste Poquelin-Molière. Crtica o njegovu životu i radu* Alfreda Oreškovića (1885.), *Francuska drama od njezina početka do najnovijega vremena* Julija Adamovića (1896.), *Francuska književnost do kraja klasičnog razdoblja* Slavka Ježić (1928.), *Shakespeare, Molière, Goethe. Kazališno-književne studije* Ive Hergešića (1957.), poglavlje naslovljeno “Molière – težnja za ravnotežom ili etika mjere” Helene Mandić Pahl iz trećeg sveska Liberove *Povijesti svjetske književnosti* (ur. G. Vidan, 1982.), tekst Višnje Machiedo naslovljen “Molièreova škrinjica”, objavljen u izdanju *Škrtca* (Sysprint, 1996.), a potom u njezinoj knjizi *Od kazališta do teksta i obrnuto. Roma-*

1 Izvele su ih, u razdoblju između 1715. i 1744. godine, dubrovačke amaterske kazališne družine u Orsanu ili u privatnim dubrovačkim palačama. Više u: Plejčić Poje, 2009.

2 U obzir nisu uzeti književnopovijesni i književnokritički tekstovi koji se bave osamnaestostoljetnim dubrovačkim preradbama Molièreovih dramskih tekstova stoga što su oni usredotočeni poglavito na korpus koji pripada hrvatskoj književnosti i samo se usputno dotiču Molièreova djelovanja.

nističke i hrvatske studije i ogledi (2007.) te naposljetku opsežan pogovor naslovljen “Molièreovo kazalište”, koji je Nikola Batušić napisao za izdanje *Škrtca, Umišljenog bolesnika, Mizantropa i Versailleske improvizacije* u izdanju Školske knjige (2003.).

U korpus su dakle uvršteni biografski tekstovi i tekstovi koji nose naznake biografičnosti te kritički tekstovi objavljeni samostalno, u sklopu izdanja Molièreovih drama ili kao dio književnopovijesnih pregleda francuske književnosti kraćeg ili duljeg trajanja. U tim su slučajevima biografski tekstovi kontekstualizirani u opsežnije književnohistoriografske, kulturološke ili teatrološke studije. Analiziran je njihov kritički diskurs te načini na koji su autor i njegovi dramski tekstovi u njima prikazani i vrednovani.

Težnja je opisati Molièreovu hrvatsku književnopovijesnu i književnokritičku recepciju od kraja 19. do početka 21. stoljeća te identificirati o njemu stvorene kulturne predodžbe. Polazeći od pretpostavke da je povijest književnosti književnoznanstveni žanr (Meić, 2008), zanimalo nas je kakav se kulturni i književnohistorijski diskurs o Molièreu oblikuje u hrvatskoj kulturi, tj. kako su autor i njegovo djelo prikazani u hrvatskim povijestima francuske književnosti, u okviru kojeg se književnopovijesnog razdoblja smješta njegovo djelovanje, kako se to razdoblje vrednuje, kojim se periodizacijskim nazivljem koristi, kakav položaj zauzima u književnom kanonu francuske književnosti, koja se Molièreova djela izdvajaju, a koja prešućuju, kako se tekstovi žanrovski klasificiraju, je li Molièreov opus prikazan kao zaokružena cjelina, s kojim se autorima povezuje, je li primjetno veće zanimanje za autora ili za njegovo djelo te, u konačnici, kako su se predodžbe o Molièreu u hrvatskoj kulturi tijekom nešto više od stotinjak godina (pre)oblikovale.

Proces Molièreove kanonizacije u matičnoj kulturi

Danas su dostupne stotine različitih dokumenata, uglavnom bilježničkih spisa, koji otkrivaju brojne informacije o Molièreovu životu i radu, no njegovi privatni dokumenti (primjerice korespondencija ili

rukopisi tekstova) nisu sačuvani. Zbog brojnih nepoznanica o Molièreovu životu, u razdoblju koje je uslijedilo neposredno nakon njegove smrti o njemu su se oblikovale brojne pogrešne pretpostavke i tvrdnje. Za prezentiranje fikcionalnog kao faktografskog zaslužni su prije svega prvi Molièreovi biografi Jean Vivot³ i Charles Varlet, poznatiji pod glumačkim imenom La Grange,⁴ čija je biografija, naslovljena “Vie de Molière” (hrv. “Molièreov život”), objavljena kao predgovor prvom izdanju Molièreovih sabranih dramskih tekstova (*Oeuvres de Monsieur de Molière*) iz 1682. godine. I sljedeća Molièreova biografija, ona Grimarestova iz 1705. godine (*La Vie de M. De Molière Jean-Léonor Le Gallois, sieur de Grimarest*), obiluje anegdotama te nepoznanicama nadomještenim izmišljotinama. Na svakoj stranici Grimarestove biografije, što su dokazali kasniji biografi, čiji je rad utemeljen na pomnim arhivskim istraživanjima koja su provedena tijekom 19. stoljeća, ima neutemeljenih tvrdnji.⁵ Te su dvije rane biografije, i to posebice ona Grimarestova, oblikovale sliku dramatičara koji se zahvaljujući djedu zainteresirao za kazališnu umjetnost, tijekom cijeloga radnoga vijeka patio zbog zavidnih suvremenika i nevjerne supruge Armande te naposljetku, iscrpljen sukobima, umro na sceni. Reprezentirali su ga kao nesretnu, usamljenu i boležljivu osobu, iako su biografi sljedećih stoljeća dokazali da je bio sretan, bogat i ugledan član društva (usp. Duchêne, 1998, Forestier, 2018). Na njihove se tekstove oslanjaju i osamnaestostoljetni biografi (Antoine-Augustin Bruzen de La Marti-

3 Više o njemu u: Mesnard, Jean (1992), “Jean Vivot (1613–1690), ami, éditeur et biographe de Molière”, u: *L’Art du théâtre, Mélanges en hommage à Robert Garapon*, PUF, Pariz, str. 159–176.

4 La Grange je rođen 1635. godine, od 1659. je bio član Molièreove kazališne skupine te je između ostalog vodio Registar o njezinim svakodnevnim aktivnostima.

5 Jacques Guicharnaud, *Molière une aventure théâtrale* (Gallimard, 1963), René Jasinski, *Molière* (Hatier, 1969), Georges Forestier, *Molière en toutes lettres* (Bordas, 1990), Francine Mallet, *Molière* (Grasset, 1990), Roger Duchêne, *Molière* (Fayard, 1998), Alain Niderst, *Molière* (Perrin, 2004), Georges Forestier, *Molière* (Gallimard, 2018), Boris Donné, *Molière* (Les Edition du Cerf, 2022).

nière, Jean Louis Ignace de La Serre i Voltaire) (usp. Mongrédien, 1956, Marchand, 2010).

Molière je među rijetkim autorima čiji dramski tekstovi nakon njegove smrti ni na trenutak nisu zanemarivali kazališni praktičari ili književni kritičari, čemu je važan doprinos dala i središnja institucija francuskog kazališnog života koju je 1680. godine utemeljio kralj Luj XIV., Comédie-Française, koja je desetljećima imala monopol na izvedbe njegovih tekstova. Od 18. stoljeća Molière se drži univerzalnim genijem, moralistom i filozofom, za što posebna zasluga pripada filozofima prosvjetiteljstva. Voltaire ga je držao utjelovljenjem francuskoga duha te je isticao vrijednost njegovih tekstova napisanih u skladu s klasicističkom poetikom.⁶ Denis Diderot iznimno dobro poznaje Molièreov opus te o njemu ima visoko mišljenje (usp. Hytier, 1966).

Tijekom Francuske revolucije, nakon što je Comédie-Française izgubila monopol na izvedbe, Molière je postao najizvođeniji autor u pariškim kazalištima. Privilegirale su se njegove komedije s elementima farse, primjerice *Škola za muševce* ili *Liječnik protiv volje*, dok klasicističke komedije, u kojima poštuje pravila tri jedinstva, doličnosti i vjerodostojnosti, bivaju potisnute u drugi plan (usp. Leon, 2009). Tijekom 19. stoljeća veliki broj znatiželjnika i zaljubljenika u Molièreov rad, povjesničara amatera, aktivno pretražuje župne i javno-bilježničke arhive u gradovima u kojima je boravio, u potrazi za dokumentima koji bi svjedočili o njegovu životu.⁷ Na temelju rezultata tih istraživanja napisan je niz novih biografija (usp. Brunetière, 1877).⁸

6 O čemu piše u tekstovima *Le Russe à Paris* (1760.) i *Le Siècle de Louis XIV* (1751.).

7 U mjesečniku *Le Moliériste*, između 1879. i 1889., objavljuju se rezultati arhivskih istraživanja. Poslije su objedinjeni i objavljeni pod naslovom *Cent ans de recherches sur Molière, sur sa famille et sur les comédiens de sa troupe* (M. Jurgens i E. Maxfield-Miller 1963.) te u *Recueil des textes et des documents du XVIIe siècle relatifs à Molière* (ur. Georges Mongrédien, 1965.)

8 Louis-François Beffara među prvima se uputio u potragu za dokumentima te na temelju njih napisao biografiju koja se znatnije udaljava od svih prethodnih: *Dissertation sur Jean-Baptiste Poquelin Molière, sur ses ancêtres, l'époque de sa*

Ipak, u pojedinim biografijama, kritičkim i esejističkim tekstovima, školskih udžbenicima, književnim leksikonima itd. pojedini mitovi (prevareni suprug, glumac krhka zdravlja, kraljev prijatelj, smrt na pozornici) kontinuirano se pojavljuju, iako su ih arhivska istraživanja i biografija osporili (usp. Filippi, 2012).

Devetnaesto je stoljeće, kad Molière postaje središnji autor kano- na francuske nacionalne književnosti, a njegovo se djelo “prenosi” iz monarhijskog u republikanski kontekst, ključno razdoblje Molièreove recepcije u matičnoj kulturi. U prvoj polovici 19. stoljeća percipira se kao romantični junak, borac za slobodu, žrtva monarhijske cenzure, melankoličan autor koji pati izmučen sentimentalnim brigama, na temelju čega se oblikuje i romantičarski mit o boemskom i egzaltiranom umjetniku. Tijekom druge polovice 19. stoljeća Molière se počinje poimati kao autor koji afirmira patriotizam, a njegovi se tekstovi čitati kao ilustracija republikanskih vrijednosti (usp. Albanese, 1984). U interpretacijama se naglašava društveni i politički aspekt njegovih tekstova.

Za vrijeme francuske Treće Republike (1870. – 1940.), kad je u francuskom obrazovnom sustavu naglasak na izučavanju autora iz vremena vladavine Luja XIV., Molièreovi dramski tekstovi postaju obvezni lektirni naslovi u republikanskim školama. Klasicistička književnost imala je zadaću u učenicima poticati nacionalni osjećaj, zajedništvo, domoljublje i građanski moralizam (Compagnon, 2007: 265). Molièreovo se djelo tumači kao model klasične komedije, savršena ilustracija običaja njegova vremena, afirmacija građanskoga morala te principa demokratičnosti i laičnosti. S obzirom na to da klasicizam čini pedagoški temelj školskih programa u vrijeme Treće Republike, primat imaju klasicističke komedije (*Mizantrop*, *Tartuffe* i *Učene žene*) dok o “nepravilnim” komedijama prevladava negativan stav. Sve te dominantne stavove odražavaju i školski udžbenici (usp. Calleja-Roque, 2017).

naissance, qui avait été inconnue jusqu'à présent, son buste et une inscription portant une fausse date de naissance, ornant la façade d'une maison, rue de la Tonnellerie, où l'on a cru qu'il était né (1821.).

Tijekom prvog i drugog desetljeća 20. stoljeća kulturna se predodžba o Molièreu konsolidirala, ali i evoluirala. Počinje se poimati i kao autor pučkog kazališta, zahvaljujući kazališnim redateljima Jacquesu Copeauu, Firminu Gémieru, Mauriceu Pottecheru, Romainu Rollandu, a poslije i Gastonu Batyju i Louis Jouvetu. Tako se oslobađa identiteta dvorskog autora, ali i republikanskog pisca. Nakon Drugoga svjetskog rata Jean Vilar na njegovim dramskim tekstovima temelji repertoar Théâtre national populaire u Parizu te novoosnovanog kazališnog festivala u Avignonu. Pedesetih godina prošloga stoljeća, zahvaljujući studiji Renée Braya *Molière homme de théâtre* (1954.), Molière se počinje učestalije poimati i kao kazališni čovjek. Njegov se rad izrazitiije kontekstualizira u vrijeme u kojem je nastao, a znatna se pažnja posvećuje i desetljećima zanemarenim aspektima barokne estetike u njegovim tekstovima, posebice komedijama baletima (usp. Mazouer, 2006, Albanese, 1992), do čega dolazi u sklopu porasta zanimanja za (francuski) književni barok.⁹

Nakon 1968. godine u režijama se Molièreovih komedija nerijetko progovara o suvremenosti te se traže odrazi aktualnih tema i preokupacija (usp. Corvin, 1985; Emelina i Gonesa, 2005). Takvim scenskim čitanjima nerijetko pribjegavaju najugledniji francuski kazališni redatelji toga vremena: Antoine Vitez, Patrice Chéreau, Jean-Paul Vincent te Roger Planchon. Molièreovi tekstovi od sedamdesetih godina 20. stoljeća postaju nezaobilazna točka za kazališne redatelje koji se žele dokazati originalnom interpretacijom kanonskih tekstova.

Oblikovanju mita o Molièreu u francuskoj kulturi aktivno doprinose likovne umjetnosti, slikarstvo i kiparstvo posebice, te filmska umjetnost.¹⁰ Autor poiman kao dvorjanin Luja XIV., otac francuske

9 Zahvaljujući radovima Jeana Rousseta, V.-L. Tapiéa, Marcela Raymonda, Rogera Zuberu, Gérarda Genettea, Marca Fumarolija i tako dalje.

10 Primjerice, portreti Nicolasa Mignarda, bista Jean-Antoinea Hudona ili film *Molière ou la vie d'un honnête homme*, koji je 1978. godine režirala Ariane Mnouchkine.

komediografije, čovjek koji je život žrtvovao za umjetnost, filozof moralist, melankolični mislilac, promatrač običaja svoga vremena, republikanac, kazališni čovjek i tako dalje najizvođeniji je francuski autor u svjetskim kazalištima. Hrvatska kultura u vezi s tim pitanjem nije iznimka.

Molière i hrvatski književni povjesničari i kritičari

Alfred Orešković, osječki gimnazijski profesor i prevoditelj s francuskoga jezika,¹¹ autor je jedne od najduljih Molièreovih biografija do danas objavljenih na hrvatskom jeziku (Osijek, 1885.). Četrdesetak stranica teksta namijenio je prije svega učeničkoj populaciji, o čemu i svjedoči posljednja rečenica: “Evo ti, mila mladeži, na kratko ocrtana života i rada prvog francezskog pisca komedija. Ovu crticu pisao sam lih za tebe, a moje će biti najveće veselje, ako ju pročitaš radosno te s njom povećaš svoje znanje o književnosti prvoga naroda u Evropi” (Orešković, 1885: 43). Orešković u tekstu iznosi detaljnu kronologiju Molièreova života, s naglaskom na odrastanju, obrazovanju, djelovanju kazališne skupine *Illustre Théâtre* (hrv. Znamenito kazalište), višegodišnjem boravku u francuskoj provinciji, povratku u Pariz, stjecanju kraljeve naklonosti te sukobima s neistomišljenicima. Tvrdi da je Molière bio nesretan, da se kontinuirano borio protiv protivnika te naposljetku izdahnuo na pozornici.

U prvi mah čovjek nebi ni vjerovao, da je muž, koji je sav svoj život sproveo, ovamo nesretan, a onamo u vječitoj borbi proti stotinam suprotivština, koji je boreći se, reć bi, na pozornici izdahnuo, kadar bio posried takovih okolnosti stvarati djela, koja su već toliko generacija neodoljivom svojom komikom gonila na smieh. (1885: 5)

Predstavlja ga kao junaka koji je do posljednjeg trenutka živio za svoju umjetnost te u konačnici umro za nju: “On je poput junaka do

¹¹ Preveo je *Graziellu* Alphonsea de Lamartina, objavljeno u Karlovcu 1883. godine.

zadnjeg svog časka radio za svoju umjetnost, on je boreći se pao tako rekuć na pozornici...” (1885: 39).

Orešković se oslanja na Grimarestovu biografiju (1885: 38) pa stoga ne čudi prisutnost pojedinih pogrešnih konstatacija. Primjerice, da se obitelj, i to posebice otac, žestoko protivila njegovoj glumačkoj vokaciji (1885: 10), da je u društvu glumaca “trošio teško zasluženi novac svoga oca” (1885: 9), da je kazališna trupa čiji je član bio putujući provincijom vodila život “sličan nomadskom životu Cigana” (1885: 12), “pun nemira, pogibelji, oskudice i razočarenja” (1885: 13), da je njegov brak s Armande Béjart bio nesretan (1885: 24) te da je kralj morao intervenirati ne bi li njegovo tijelo bilo pokopano na posvećenom dijelu groblja (1885: 40). Prema Oreškovićevoj interpretaciji, glumom se počeo baviti potaknut utjecajem Madeleine Béjart:

(...) a neka predstavljačica bijaše razlogom, da je taj svoj naum u istinu izveo. Madeleine Bejart, to je naime ime te predstavljačice, bijaše kćerka raztrošna oca. Kad je ovaj umro, odluči ona pomoći sebi i svojim tim, da je svojim starijim bratom Josipom i mladjom sestrom Genevieve-om ustrojila kazališno društvo. Mladi Poquelin, koga je i ovako bila začarala Madeleine, prihvati tu zgodu, da ostvari svoj stari naum. (Orešković, 1885: 9–10).

Oreškovićev tekst počinje konstatacijom da je nakon višestoljetnog razvoja francuska književnost u 17. stoljeću, u vrijeme klasicizma, dosegla vrhunac i savršenstvo. U tom kontekstu posebice izdvaja tri dramska autora: Pierrea Corneillea, Jeana Racinea i Molièrea. Na tragu poetičkih stajališta onodobne francuske književne kritike, Orešković književni barok i precioznost drži manje vrijednim od klasicizma. U skladu s time, najboljim Molièreovim dramama drži *Školu za žene*, *Tartuffea*, *Mizantropa* i *Učene žene*, a za njegove likove drži i dalje aktualnim: “Te figure su vekom mlade, nove, svježije, čovjek neosjeća njihove starosti, akoprem je više od 200 godina proteklo, što izidjoše prvi put na pozornicu pred sviet, da mu kao u ogledalu prikažu vlastite mane i slabocće.” (1885: 4).

Tekst **Julija Adamovića** (1857. – 1940.), hrvatskog jezikoslovca, leksikografa i pedagoga koji je između 1890. i 1927. bio zaposlen na radnom mjestu lektora francuskoga jezika na Sveučilištu u Zagrebu, dio je većeg književnopovijesnog pregleda o povijesti francuske drame od 12. do 19. stoljeća.¹² U predgovoru knjige navodi da “Francuzka drama zauzima danas u svjetskoj literaturi neobično visok položaj. Kamo god se okrenemo, vidimo, da se na svim većim pozornicama izobraženih naroda prikazuje ponajviše francuzka drama; a i strani se pisci pišući svoja djela u nju ugledaju.” (1896: V). I Adamović naglasak stavlja na razdoblje klasicizma i poima ga kao vrhunac francuske književne povijesti. Njemu prethodi srednjovjekovno i renesansno razdoblje, dok s romantizmom, prema Adamoviću, počinje vrijeme moderne drame. Od dvjesto i petnaest stranica knjige ukupno sto dvadeset i pet posvećeno je klasicizmu, što također upućuje na važnost koji taj autor pridaje tom razdoblju. Molièreu posvećuje četrdesetak stranica, a osim njega izdvaja i Pierrea Corneillea i Jeana Racinea. Ocjena Molièreova značenja izrazito je povoljna:

Molière je u povijesti francuzke drame od vanredne važnosti. Njegovim se uplivom i poticanjem razvila francuzka drama u kasnijim vjekovima do današnje veličine, tako da joj nema premca na svijetu. No on je uplivao i na susjedne zemlje i narode, te je on ponajprije pjesnik francuzki, koji si je izvojštio mjesto u svjetskoj književnosti i za sve ga vjekove osigurao. (1896: 114–115)

Julije Adamović se, u odnosu na Alfreda Oreškovića, više zanima za sadržaj drama nego za autorovu biografiju. I on, kao i Orešković, pogrešno tvrdi da je kralj intervenirao oko pokopa (1896: 113), podcrtava da ga je “Madeleine Bèjart u svoje mreže ulovila” (1896: 73) te da se naposljetku zbog stalnih borbi s protivnicima te silnih napora i uzrujavanja razbolio i umro: “Molière je kraj svega toga bio bolan, a nepre-

12 Knjiga je izdana u ediciji “Slike iz svjetske književnosti”, koju je Matica hrvatska objavljivala između 1891. i 1909. godine.

stana uzrujanost kod prikazivanja i naponi mu kao ravnatelja kazališta pogoršaše njegovu bolest.” (1896: 111).

Detaljnije piše o žanrovskim obilježjima tekstova, njihovim izvorima i recepciji suvremenika. Molièrea naziva genijem, najvećim komičarem i najpopularnijim piscem francuskoga naroda (1896: 72). Njegove likove poima kao utjelovljenje univerzalnih ljudskih mana i vrlina i drži da je upravo zbog tog razloga razumljiv narodima iz svih vremena (1896: 115). Pojašnjava: “(...) one je slikao u ljudima 17. stoljeća ponajprije čovjeka u opće, tako da nam se sve čini kao da smo već negdje vidjeli njegove ljude” (1896: 117). Za *Sganarellea*, *Ženidbu na silu*, *Ljubav liječnik*, *Liječnik protiv volje*, *Georgesa Dandina*, *Gospodina de Pourceaugnac*, *Scapinove spletke*, *Amfitriona* drži da se previše oslanjaju na tradiciju i tipske likove. Ne prepoznaje važnost komedija-baleta unutar autorova opusa. Ostale tekstove (*Tartuffea*, *Mizantropa*, *Škrtca*, *Građanina plemića*, *Školu za žene*, *Don Juana*) naziva “značajnim komedijama” u kojima prikazuje sliku svog doba i suvremenike te prikazuje “dubine čovječjega srca i tajanstveni život ljudske duše” (1896: 116). Ističe da se Molière oslanjao na dramsku tradiciju te iz nje preuzimao teme, motive i likove, no ne smatra ga plagijatorom (1896: 118). Utemeljio je “modernu šaljivu igru”, dao joj “pravac kojim se i nakon dva stoljeća kreće”, zbog čega je važan za svjetsku književnost (1896: 119).

Slavko Ježić, prevoditelj Molièreovih drama na hrvatski jezik¹³ i važan posrednik između hrvatske i francuske književnosti u međuratnom razdoblju, autor je opsežne povijesti francuske književnosti (*Francuska književnost do kraja klasičnog razdoblja*, 1928.), kojom obuhvaća razdoblje od 842. do 1715. godine.¹⁴ Slavko Ježić donosi pregled

13 Preveo je *Tartuffea*, *Mizantropa*, *Školu za žene* i *Sganarelle ili umišljeni rogonja*. Objavljene su u *Izabranim komedijama* (ur. S. Ježić, MH, Zagreb, 1942.) i *Izabrana djela* (ur. I. Hergešić, MH, Zagreb, 1951.). Njegovi su prijevodi u više navrata uprizoreni (usp. Škavić i Babić, 1997: 159).

14 Gabrijela Vidan ističe da erudicija i akribičnost te knjige i danas zadivljuju, da je na knjizi radio tri godine, u Zagrebu, daleko od pariških knjižnica, a ciljana

Molièreove kazališne i spisateljske karijere, stavljajući naglasak na *fortunu* pojedinog teksta u Francuskoj za Molièreova života te brojne polemike koje je izvedba i objava tekstova izazvala. U potpunosti zanemaruje razdoblje života i rada prije povratka u Pariz 1658. godine. Problematizira njihovu žanrovsku raznolikost.¹⁵ Najviše cijeni “velike” komedije, u stihovima i u pet činova, te ističe njihovu korektivnu funkciju. No također primjećuje da Molièreov jezik dobro funkcionira na pozornici upravo zbog toga što se odmiče od pravila klasicističkog stila i zato što jezik kojim likovi govore svjedoči o njihovoj društvenoj pripadnosti (1928: 346). Prepoznaje utjecaj komedije *dell’arte* i francuske komediografske tradicije na koje se oslanja te pojašnjava da mu je oblikovanje karaktera važnije od zapleta radnje (1928: 346). Drži da Molière slika tipove iz društva svoga vremena, vjerujući u korektivnu moć književnosti i inzistirajući na pouci gledateljima/čitateljima da trebaju slijediti prirodu i svoju narav, te se kloniti pretjeranosti. Slavko Ježić unutar cjelokupne francuske komediografske produkcije izdvaja upravo Molièreove tekstove.

Teatrolog, romanist, književni povjesničar, komparatist književnosti i prevoditelj¹⁶ **Ivo Hergešić** (1904. – 1977.) o Molièreu piše u opsežnoj studiji posvećenoj, osim njemu, i Williamu Shakespeareu i Johannu Wolfgangu von Goetheu (*Shakespeare, Molière, Goethe*, 1957.).¹⁷ Poglavlje o Molièreu podijeljeno je na tri cjeline: a) o kazališnom životu 17. stoljeća, b) o P. Corneilleu, Molièreu, J. Racineu te njihovim pretečama i suvremenicima, c) o šest Molièreovih komedija (*Kačiperke, Sganarelle ili umišljeni rogonja, Škola za žene, Kritika škole za žene, Ženid-*

publika su mu studenti i profesori (Vidan, 2013: 43–49).

15 Slavko Ježić bio je pobornik Lansonova pozitivizma i Brunetièreova evolutivnog pristupa književnim vrstama (Vidan, 1997: 146–147).

16 Na hrvatski je jezik preveo *Kačiperke* i *Ženidbu na silu*. Priredio je Molièreova *Izabrana djela* (MH, 1951.).

17 Drugo, prošireno i prerađeno izdanje objavilo je Znanje 1978. godine. Knjigu je za Biblioteku ITD priredio Nikola Batušić.

ba na silu, Tartuffe).¹⁸ Veliki prostor posvećuje kazališnom kontekstu unutar kojeg je francuski komediograf djelovao. Detaljno opisuje prilike u pariškom kazalištu od kraja 16. stoljeća, tijekom profesionalizacije francuskoga kazališta u 17. stoljeću, Richelieuove zasluge za to, opisuje nove kazališne dvorane, način funkcioniranja kazališnih trupa, izgled i opremu dvorana itd. Potom pojašnjava kako su se oblikovala klasicistička pravila. Osim Corneillea, Molièrea i Racinea, izdvaja i Alexandra Hardyja, Jeana Rotroua, Jeana Maireta, Paula Scarrona, Thomasa Corneillea i Philippea Quinaulta.

Ivo Hergešić Molièrea drži kazališnim čovjekom svoga doba, naziva ga najvećim komediografom (1978: 115), jedinim od sedamnaestostoljetnih dramatičara koji se afirmirao u inozemstvu i čija se djela i danas se izvode na svjetskim pozornicama (1978: 125–126). Hergešić također prepoznaje važnost lakrdija, farsi i groteskno-realističnih komedija, čime pomiče fokus s klasicističkih komedija u stihu. Drži da je i taj, nerijetko zanemaren, dio njegova opusa “jedna od najznačajnijih manifestacija njegova genija” (1978: 126). Svjestan izazovnosti svakog pokušaja žanrovske klasifikacije tekstova, koristi se pojmovima komedija-balet, libreto, viteška komedija, društvena komedija i komedije intrige. Na tragu Brayeve studije, na koju se poziva, ističe da Molière nije bio isključivo moralist, već da je on i glumac, kazališni redatelj, pedagog, poduzetnik, dakle potpuni kazališni čovjek i da ga se kao takvog treba percipirati i vrednovati (1978: 189). Hergešić je dobro upoznat s recentnom literaturom o Molièreu, i to ne samo onom objavljenom na francuskom jeziku. Oslanja se na studije Paula Bénichoua, Antoinea Adama, Jacquesa Scherera, Renéa Jasinskog, Louisa Jouveta, Renéa Braya, W. G. Moorea i mnogih drugih. Hergešićev tekst o Molièreu iznimno je sadržajan i veliki dio njegovih zaključaka i ocjena i danas su relevantne. Molièrea predstavlja u kontekstu vremena u

18 Ivo Hergešić je o Molièreu pisao i u: “Molièreovo doba”, *Vjesnik NFH u srijedu*, 12. – 17. XII. 1952., br. 2406; “Kazališni čovjek koji se zvaše Molière”, *Pozorište*, 15, 1973., br. 3, str. 211–216.

kojem je djelovao, povezuje ga sa suvremenicima, ali i s prethodnicima, predstavlja kao kazališnog čovjeka koji je djelovao u zlatnom razdoblju francuske kazališne povijesti, detaljno analizira šest komedija te donosi podatke o autorovoj recepciji u domaćoj sredini.¹⁹

Helena Mandić Pahl (1917. – 2000.), koja je u Zagrebu i Parizu studirala i doktorirala romanistiku te između 1952. i 1982. predavala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu francusku fonetiku, civilizaciju i književnost, o Molièreovu djelovanju piše u sklopu poglavlja o 17. stoljeću u povijesti francuske književnosti, koja je objavljena kao treći svezak Liberove *Povijest svjetske književnosti*. Mandić Pahl Molièrea predstavlja kao univerzalnoga kazališnoga čovjeka, preteču J. Copeaua, G. Batyja i L. Jouveta (1982: 245), koji je inzistirao na jednostavnoj glumi i prirodnoj dikciji na pozornici u trenutcima kad su izvedbene konvencije bile posve drugačije. Pojašnjava da je težio totalnom kazalištu koji se temelji na sjedinjenju riječi, geste, mimike, akrobacije, plesa i pjesme. Ističe važnost kraljevskog patronata i neopravdano fokusiranje isključivo na “velike” komedije (1982: 246). Jezik Molièreovih dramskih tekstova ocjenjuje dinamičnim, a njegovo kazalište drži ukorijenjenim u 17. stoljeće. Više pažnje posvećuje misaonom sloju njegovih drama, a biografizam u pristupu, u odnosu na prethodno analizirane autore, u znatnoj mjeri izostaje. Višegodišnji boravak njegove kazališne skupine u provinciji drži trošenjem snage i talenta (1982: 245). Upućuje na otklon od jezuitskog i jansenističkog svjetonazora koji su bili dominantni u njegovo vrijeme te ne poima Molièrea kao autora koji rigorozno poštuje klasicistička pravila, s obzirom na to da mu je prioritet nasmitjati publiku. Helena Mandić Pahl Molièrea, što je novost u odnosu na prethodno analizirane prikaze, poima i kao političkog autora:

Situirajući svoje likove u životnu stvarnost ili nalazeći ih u njoj, Molière je dao satirički prikaz svih društvenih sredina i svih slojeva,

¹⁹ Proučavanje odjeka autora iz svjetske književnosti u hrvatskoj kulturi važan je dio Hergešićeva znanstvenoga rada.

ostavljajući netaknut jedino dvor i kralja. Iako nikad nije apostrofirao pitanje društvenog sistema, problemi koje je prikazivao na užem planu građanske obitelji ili plemićke sredine ukazivali su indirektno i na manjkavost društvenog sistema čiji su dio bili. (1982: 251)

Književna prevoditeljica, esejistica i književna kritičarka **Višnja Machiedo** (1940. – 2013.), koja je diplomirala francuski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, također inzistira na činjenici da je Molière prije svega kazališni čovjek i da njegovi tekstovi puninu stječu izvedbom na pozornici (2007: 33). Prvi dio teksta posvećuje autorovoj biografiji, a drugi *Škrtcu*, s obzirom na to da je tekst inicijalno objavljen kao predgovor prijevodu *Škrteca*, koji potpisuje Višnja Machiedo (Sysprint, 1996.). Detaljno ocrtavajući njegov životni put od susreta s članovima obitelji, Béjart preko boravka u provinciji, koji naziva “mukotrpnim lutanjem” (2007: 35), polemikama i smrti, francuskog komediografa predstavlja kao autora koji prisvaja stečevine komediografske baštine i čiji se likovi razlikuju načinom izražavanja, a što doprinosi njihovoj karakterizaciji. Machiedo u njegovim tekstovima uočava tragove slobodarskih ideja, novosvjetovnog morala i laičkog moralizma. Molièrea naziva “posvemašnjim kazališnim djelatnikom” (2007: 33), drži da “sirovinu osobne životne drame pretače u ‘zlato’ svojih komičnih remekdjela” (2007: 35) te predstavnikom “svjetovnog moralizma” (2007: 37).

Hrvatski teatrolog **Nikola Batušić** (1938. – 2010.), koji je diplomirao romanistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, u tekstu naslovljenom “Molière i njegovo kazalište” također veliku važnost pridaje društveno-kulturnom kontekstu u kojem je Molière djelovao, detaljno prikazujući politički kontekst 17. stoljeća, tijek profesionalizacije kazališnoga života i materijalne uvjete u kazalištima. Posebnu pažnju posvećuje žanrovskoj raznolikosti opusa i teškoćama do kojih dolazi u pokušaju klasifikacije tekstova (2003: 455–482). Njegove tekste dijeli na nekoliko skupina: a) farse, b) komedije-baleti, operni libreti, prigodnice, komične pastorale, herojske komedije, c) plemićke

komedije, d) komedije temeljene na zapletima te e) komedije u kojima kritički promatra društvo i tipove (2003: 461–462). Batušić detaljno analizira Molièreov odnos prema komediografskoj tradiciji na koju se oslanja, ističe da povremeno odstupa od klasicističkih pravila te objašnjava važnost korpusa njegovih komedija-baleta koje je Molière pisao za dvorske svečanosti. Molièrea drži klasicistom, iako on povremeno odstupa od klasicističkih pravila jer mu je prioritet nasmijati i zabaviti publiku, a ne zadovoljiti očekivanja akademika i učenih ljudi.

Zaključna opažanja

U analiziranim se književnopovijesnim i književnokritičkim tekstovima Molièreov opus prosuđuje na temelju različitih normativno-poetičkih načela. U pozitivističkim intoniranim tekstovima Alfreda Oreškovića i Julija Adamovića, dijelom i Slavka Ježića, naglašava se uzročno-posljedična veza između književnosti i njezina društveno-političkog konteksta. Prevladava biografizam i psihologizam. Tako Alfred Orešković podcrtava da je bračna nesreća “silno je nanj djelovala i očemerivala mu srce” te da je ona “u uzkoj vezi s njegovim najboljim komadi, pa koliko puta naidješ, da ova i ona osoba u kom komadu u svojoj nesreći bolno svoje srce otkriva, uvijek ti se čini, da je one rieči napisao Molière krvlju svoga raztrgana srca” (1885: 28). Djelo se također poima kao ogledalo psihe autora i dokument vremena u kojem je nastalo, a književnost kao apologija nacije. Hrvatski se autori u pravilu oslanjaju na stranu, poglavito francusku literaturu o Molièreu, o čemu svjedoče brojne reference u analiziranim tekstovima. Iz tih se izvora, poglavito ranih biografija te francuske književne kritike druge polovice 19. stoljeća, preuzimaju podatci, ali i legende te neutemeljene konstatacije. Dio njih se ipak s vremenom u literaturi revidira.

U svim je analiziranim tekstovima Molièreov opus kontekstualiziran u 17. stoljeće i to, preciznije, u razdoblje vladavine kralja Luja XIV., koje koincidira sa zlatnim dobom klasicizma. Periodizacija književne građe nerijetko je determinirana političkim promjenama, preciznije

stupanjem na prijestolje pojedinog vladara dinastije Bourbon. Alfred Orešković, Julije Adamović i Slavko Ježić klasicizam drže vrhuncem razvoja i zlatnim dobom francuske književnosti. Kanonizacija klasicizma kao vrhunca nacionalne književnosti dogodila se u 18. i 19. stoljeću, za što su posebice zaslužni Ferdinand Brunetière i Gustave Lanson, koji su svoje povijesti francuske književnosti periodizirali u odnosu prema generaciji klasicističkih autora iz druge polovice 17. stoljeća.²⁰ Brunetière drži da je klasicizam vrhunac francuske književne povijesti i najreprezentativnija manifestacija francuskog nacionalnog duha, a Molière utjelovljenje francuskog duha (Brunetière, 1898: 167–211), pa tako Alfred Orešković navodi da se francuska književnost nakon “mučna rada, nakon dugotrajnog razvitka vinula u onu visinu, na kojoj se književni proizvodi odlikuju posvemašnjom harmonijom: klasicitetom” (1885: 3). Molièrea u pravilu vezuju uz imena Pierrea Corneillea i Jeana Racinea, smatrajući ih najvažnijim autorima “Velikoga” stoljeća, tj. “stupovima, na kojih počiva sva slava i sjaj zlatne dobe” (Orešković 1885: 4). Adamović navodi da se Molièreevima “uplivom i poticanjem razvila francuska drama u kasnijim vjekovima do današnje veličine, tako da joj nema premca na svijetu. No on je uplivom i na susjedne zemlje i narode, te je on ponajprvi pjesnik francuski, koji si je izvojšto mjesto u svjetskoj književnosti i za sve ga vjekove osigurao” (1896: 115).

Biografija autora nezaobilazna je i ključna. A. Orešković i J. Adamović pripovijedaju o njegovu nesretnom životu, neodoljivom zovu kazališne umjetnosti, brojnim protivnicima u kazališnim i književnim krugovima, umjetniku koji je neumorno radio unatoč krhkom zdravlju te naposljetku, iscrpljen naporima i sukobima, borbu izgubio umirući gotovo na pozornici. O brojnim epizodama Molièreeve biografije izrečeni su oprečni sudovi. Primjerice, godine koje je s kazališnom skupinom proveo u provinciji Alfred Orešković drži “od neizmjerne koristi”

20 Stoljeća francuske književne povijesti F. Brunetière periodizira na sljedeći način: 1. Tvorba klasičnoga ideala (1498. – 1610.), 2. Nacionalizacija književnosti (1610. – 1722.), 3. Rastakanje klasičnoga ideala (1720. – 1801.).

jer “bez njega nebi Molière bio stekao toliko životna iskustva, koje iz njegovih djela odsieva” (1885: 17), Adamović vremenom sazrijevanja i stjecanja iskustva, Slavko Ježić ih ni ne spominje, Helena Mandić Pahl smatra “trošenjem talenta”, a Višnja Machiedo “mukotrpnim lutanjem i plodonosnim naukovanjem”.

Svaki sljedeći objavljeni tekst donosi neke nove podatke i promjene očišta u odnosu na prethodno objavljene. Ivo Hergešić i Nikola Batušić primjerice izrazitiji naglasak stavljaju na prilike u francuskom kazalištu tijekom 17. stoljeća. Batušić više pažnje posvećuje kraljevskom patronatu i profesionalizaciji francuskoga kazališta. Ivo Hergešić odmiče se od poimanja Molièrea kao moralista i klasicista te ga predstavlja kao kazališnog čovjeka. Poseban naglasak stavlja na njegove farse i komedije s elementima farse kojima je dotad pridavano manje pažnje. I Helena Mandić Pahl i Nikola Batušić Molièrea poimaju kao kazališnog čovjeka. Batušić pozornost usmjerava na trećinu Molièreo-va opusa koja je desetljećima, pa i stoljećima, bila u sjeni klasicističkih komedija, a to su komedije-baleti koje je Molière, u suradnji s kompozitorima i koreografima, pisao za dvorske svečanosti koje je priređivao Luj XIV. Višnja Machiedo predstavlja ga kao libertinskog mislioca te upućuje na tragove te struje misli u njegovim tekstovima.

U prvim trima analiziranim tekstovima iz korpusa žanrovskoj raznolikosti opusa ne posvećuje se pretjerano pažnje, što dijelom Ivo Hergešić, a u potpunosti Nikola Batušić ispravljaju. Adamović upotrebljava pojam svetkovine, Ježić herojske komedije, baletne komedije, velike komedije i karakterne komedije, Machiedo farse, komedije i komedije-balete, a Batušić uvodi najdetaljniju razradu (farse, komedije baleti, herojske komedije, polemičke komedije, komedije temeljene na zapletima, komedije u kojima promatra društvo i tipove).

Alfred Orešković ističe da Molière u komedijama prikazuje sve društvene staleže, Julije Adamović da prikazuje svoje suvremenike, i to posebice građanske krugove. U korpusu analiziranih tekstova u pravilu se tvrdi da Molière portretirajući svoje suvremenike prikazuje ono što je univerzalno u ljudskoj prirodi. I Ježić ističe prikaz različitih tipova

iz svih društvenih slojeva i moralnu funkciju kazališta. Hergešić naglašava da šiba društvene poroke i ljudske slabosti, a Mandić ističe da satirički prikazuje sve slojeve i u pojedincu vidi tipično.

Prema Adamoviću najbolji Molièreov tekst jest *Tartuffe*, a potom *Mizantrop*, prema Ježiću *Mizantrop*, Mandić Pahl izdvaja *Tartuffea*, *Mizantropa* i *Škrtca*, a prema Nikoli Batušiću to je *Mizantrop*.

U interpretaciji opusa, ali i općih ocjena Molièreova djelovanja primjetno je izrazito suglasje. Molière se poima kao središnji autor kano- na francuske književnosti. Orešković ga proglašava najvećim komediogra- fom nakon Aristofana, Adamović genijem, najvećim komičarem i utemeljiteljem moderne komedije, Hergešić najvećim klasičnim ko- mediografom, Batušić velikanom klasičnog stoljeća, a Machiedo jed- nim od najvećih svjetskih komediografa.

U svim tekstovima u obzir je uzeta i istaknuta Molièreova važnost u matičnoj kulturi, ali i iznimna recepcija u ostalim, posebice europ- skim sredinama. U Hergešićevu i Batušićevu tekstu prikaz Molièreova djelovanja oblikovan je izrazitije, u odnosu na ostala četiri autora, s hrvatskog gledišta. Pozornost skreću na plodnu i dugotrajnu recepciju njegove komediografije u nas.

Zaključno, u hrvatskim biografskim, književnopovijesnim i knji- ževnokritičkim tekstovima objavljenim u knjižnom formatu tijekom nešto više od sto godina Molière se postupno pretvarao iz nesretnog, usamljenog i boležljivog čovjeka, koji je život žrtvovao za umjetnost i melankoličnog promatrača običaja svoga vremena, u moralista, fi- lozofa, pa u kazališnog čovjeka, bliskog prijatelja Luja XIV. i autora baroknih komedija-baleta te naposljetku u autora političkog kazali- šta i libertinskog mislioca. Sedam analiziranih tekstova povezuje to da Molièreov opus predstavljaju kao vrhunac francuske književnosti 17. stoljeća, kao i svjetske komediografije općenito, ističući da su zbog univerzalnosti tema koje obrađuje i karaktera koje opisuje njegovi tek- stovi aktualni u različitim razdobljima te u različitim kulturnim sredi- nama, pa tako i u nas.

Literatura

- Adamović, Julije (1896), *Slike iz svjetske književnosti*, sv. 4. *Francuzska drama od njezina početka do najnovijega vremena*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Albanese, Ralph Jr. (1984), “Lectures critiques de Molière au XIXe siècle”, *Revue d’histoire du théâtre*, br. 4, str. 341–361.
- Albanese, Ralph Jr. (1992), *Molière à l’école républicaine. De la critique universitaire aux manuels scolaires (1870–1914)*, Anima Libri Stanford French and Italian Studies, Saratoga.
- Batušić, Nikola (2003). “Molière i njegovo kazalište”, u: Molière, *Škrat-tac, Umišljeni bolesnik, Mizantrop, Versailleska improvizacija*, prir. N. Batušić, Školska knjiga, Zagreb, str. 455–482.
- Brunetière, Ferdinand (1877), “Molière d’après ses derniers biographies”, *Revue des Deux Mondes*, vol. 22, br. 3, str. 587–616.
- Brunetière, Ferdinand (1898), *Manuel de l’histoire de la littérature française*, Librairie C. Delagrave, Paris.
- Calleja-Roque, Isabelle (2017), “Molière actualisé par l’image dans les manuels de collège et de lycée d’aujourd’hui”, *Recherches&Travaux*, br. 91, <http://journals.openedition.org/recherchestravaux/934>. Pristupljeno 5. listopada 2022.
- Compagnon, Antoine (2007), *Demon teorije*, AGM, Zagreb.
- Corvin, Michel (1985), *Molière et ses metteurs en scène d’aujourd’hui. Pour une analyse de la représentation*. Presses Universitaires de Lyon, Lyon.
- Duchêne, Roger (1998), *Molière*, Fayard, Pariz.
- Emelina, Jean, Gonesa, Gabriel (ur.) (2007), *Les mises en scène de Molière : du XXe siècle à nos jours. Actes du colloque international de Pézenas, 3–4 juin 2005*, Domens, Pézenas.
- Filippi, Florence (2012), “Les vies de Molière (XVIII-XIXe siècles): du parcours exemplaire à l’hagiographie”, u: *Ombres de Molière, Naissance d’un mythe littéraire à travers ses avatars du XVIIe siècle à nos jours*, ur. M. Poirson, Armand Colin, Paris, str. 187–210.

- Forestier, Georges (2013), “Révèler la vérité cachée: le cas Molière comme symptôme du fonctionnement et des enjeux de la pensée hypercritique de la Renaissance à aujourd’hui”, u: *La Vérité. Actes du Congrès annuel de l’IUF*, ur. O. Guerrier, Publications de l’Université de Saint-Étienne, Saint-Étienne, str. 205–223.
- Forestier, Georges (2018), *Molière*. Gallimard, Paris.
- Hergešić, Ivo (1978), *Shakespeare, Molière, Goethe. Kazališno-književne studije*, Znanje, Zagreb.
- Hytier, Adrienne D. (1966), “Diderot et Molière”, *Diderot Studies*, vol. 8, str. 77–103.
- Ježić, Slavko (1928), *Francuska književnost do kraja klasičnog razdoblja*, Tiskara Merkantile, Zagreb.
- Leon, Mechele (2009), *Molière, the French revolution and the Theatrical Afterlife*, University of Iowa Press, Iowa City.
- Machiedo, Višnja (2007), *Od kazališta do teksta i obrnuto. Romanističke i hrvatske studije i ogledi*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Mandić Pahl, Helena (1982), “Sedamnaesto stoljeće”, u: *Povijest svjetske književnosti*, svz. 3, ur. G. Vidan, Liber/Mladost, Zagreb, str. 245–251.
- Marchand, Sophie (2010), “Du rieur au philosophe : Molière au XVIIIe siècle sous la plume de Grimarest, Goldoni et Mercier”, *Le rire ou le modèle? Le dilemme du moraliste*, ur. J. Dagen, A.-S. Barrovacchio, Honoré Champion, Paris, str. 463–485.
- Mazouer, Charles (2006), *Molière et ses comedies-ballets*, u: Honoré Champion, Paris.
- Meić, Perina (2008), “Načela metodološkoformacijske analize”, u: C. Pavlović, V. Glunčić-Bužančić (ur.), *Komparativna povijest hrvatske književnosti: zbornik radova s X. znanstvenog skupa (smjerovi i metodologije komparativnog proučavanja hrvatske književnosti)*, Književni krug Split, Split, str. 32–45.
- Mongrédien, Georges (1956), “Les biographes de Molière au XVIIIe siècle”, *Revue d’Histoire littéraire de la France*, vol. 56, br. 3, str. 342–354.
- Orešković, Alfred (1885), *Jean-Baptiste Poquelin-Molière, Critica o njegovu životu i radu*, Izvješće o Kralj. Velikoj Realci, Osijek.

- Plejić Poje, Lahorka (2009), “Frančezarije”, u: V. Visković (ur.), *Hrvatska književna enciklopedija*, svz. 1, A-Gl, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 553–554.
- Škavić, Đurđa, Babić, Zrinka (1997), “Uloga Slavka Ježića u hrvatsko-me dramskom prevodilaštvu”, *Znanstveni i književni rad Slavka Ježića. Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 100. godišnjice rođenja*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 155–166.
- Vidan, Gabrijela (1997), “Dr. Slavko Ježić, književni povjesničar, prevoditelj i kritičar hrvatske i francuske književnosti”, u: *Znanstveni i književni rad Slavka Ježića. Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 100. godišnjice rođenja*, ur. T. Maštrović, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 143–153.
- Vidan, Gabrijela (2013), “Erudicija i nedoumice zaljubljenika u francusku književnost, slučaj Slavka Ježića”, u: *Slavko Ježić, romanist i kroatist, prevoditelj, intendant kazališta, sveučilišni profesor*, ur. I. Stopfer, FF Press, Zagreb, str. 43–49.

Molière in Croatian Literary History and Literary Criticism

The paper analyzes biographical, literary-historical, and literary-critical texts about Molière’s life and work published in the Croatian language in the period from the end of the 19th to the beginning of the 21st century. Their critical discourse is analyzed and the ways in which the mentioned author and his texts are presented and evaluated in them. The corpus of the analyzed texts comprises the texts by Alfred Orešković, Julije Adamović, Slavko Ježić, Ivo Hergešić, Helena Mandić Pahl, Nikola Batušić, and Višnja Machiedo. The aim of the paper is to describe Molière’s Croatian reception based on the analysis of the selected texts of literary history and literary criticism and to analyse the position of the French comedigrapher within Croatian literary history as well as cultural assumptions about him.

Keywords: literary criticism, literary historiography, Molière, cultural assumptions, Croatian reception, biography